

EVAZIUNEA FISCALĂ

Definirea evaziunii fiscale se poate face ca :“totalitatea procedeele licite și ilicite cu ajutorul cărora cei interesați sustrag în totalitate sau în parte averea lor, obligațiunilor stabilite prin legile fiscale”, sau “sustragerea de la plata obligațiunilor fiscale prin transmiterea unor date eronate privind sursele și veniturile impozabile”.

Economia subterana sau "economia neagra" (black economy) ca forma de manifestare a evaziunii fiscale (munca la negru, vanzarea ilegala de droguri, prostitutie, jocuri de noroc, etc.) e estimata a fi 8% din P.N.B in Marea Britanie, 13% in Suedia, 12% in Belgia, 11, 5% in Italia, 9% in Franta, Olanda, Canada si Germania, 8,5% in SUA si 5% in Japonia. Semnificatia problemei e mai mare in tarile mai putin dezvoltate unde guvernele pot intampina mari dificultati in supravegherea tranzactiilor care au loc in economie. N. Kaldar estima fraudarea fiscala in tarile lumii a treia, intre 4/5 si 9/10 din incasarile fiscale prevazute.

Evaziunea fiscala e unul din fenomenele economico - sociale complexe de maxima importanta cu care statele de astazi se confrunta si ale carei consecinte nedorite cauta sa le limiteze cat mai mult, eradicarea fiind practic imposibila. Statul trebuie sa se preocupe sistematic si eficient de preintampinarea si limitarea fenomenului evaziunii fiscale. Statul prin puterile publice, poate si sa incite la evaziune fiscala, urmarind in principal doua scopuri: un scop "pozitiv" argumentat de dorinta de a stimula formarea capitalului si un scop "negativ" reflectat in sprijinirea unor grupuri de interese, de multe ori de tip mafiot, cu tot cortegiul de consecinte.

Astfel evaziunea fiscala apare ca un element dorit sau nu al politicii fiscale. Unul dintre secretele japonezilor in ce priveste formarea capitalului e evaziunea fiscala care e incurajata oficial. In mod legal un japonez adult e scutit de taxe pentru un cont de economii medii. Japonia are de 5 ori mai multe conturi de acest fel decat numarul populatiei, inclusiv copiii. Din aceasta cauza au rata cea mai mare de formare a capitalului.

Evaziunea fiscală este rezultată logică a defectelor și inadvertențelor unei legislații imperfecte, a metodelor defectuoase de aplicare, precum și a neprevederii și nepriceperii legiuitorului a cărui fiscalitate excesivă este tot atât de vinovată ca și cei pe care îi provoacă prin aceasta la evaziune.

Art.1 din legea 87/1994 definește evaziunea fiscală ca fiind “sustragerea prin orice mijloace, în întregime sau în parte, de la plata impozitelor, taxelor și a altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor speciale extrabugetare de către persoanele fizice sau juridice române sau străine, denumiți în continuare contribuabili”. În art.3 din această lege sunt prevazute obligațiile contribuabilului, și anume:

- declararea în termen de 5 zile de la înregistrare a datelor în legătura cu subunitățile constituite în sucursale, filiale, puncte de lucru, depozite, magazine și cu orice alte locuri în care se desfășoară activități producătoare de venituri, băncile și conturile bancare în lei sau în valută, indiferent de locul unde funcționează, în țară sau în străinătate
- declararea organului de control a bunurilor sau valorilor impozabile depozitate în orice alte locuri
- declararea oricăror schimbări cu privire la sediu, filiale, depozite, conturi bancare în termen de 15 zile de la data când au avut loc. Declarația se va comunica organelor fiscale competente
- evidențierea veniturilor realizate și cheltuielilor efectuate din activitățile desfășurate, prin întocmirea registrelor sau a oricăror alte documente prevăzute de lege
- plata la termen a sumelor datorate statului ca urmare a obținerii de venituri, deținerii de bunuri imobile sau mobile ori a desfășurării de activități supuse taxelor și impozitelor

După modul cum se procedează în activitatea de evitare a reglementărilor fiscale se face diferențierea între evaziunea fiscală legală și evaziunea fiscală ilicită.

a) Evaziunea fiscală legală reprezintă acțiunea contribuabilului de a ocoli legea, recurgând la o combinație neprevăzută a acesteia. Această formă de evaziune nu este posibilă decât atunci când legea este lacunară sau prezintă inadvertențe. Evaziunea fiscală legală se realizează atunci când o anumită parte din veniturile sau averea unor persoane sau categorii sociale, este sustrasă de la impozitare datorită modului în care legislația fiscală dispune stabilirea obiectivului impozabil.

Contribuabilii găsesc anumite mijloace, și exploatând insuficiențele legislației le eludează în mod legal, sustrăgându-se în totalitate sau în parte plății impozitelor, tocmai datorită unei insuficiențe a legislației. În acest fel contribuabilii rămân în limita drepturilor lor, fără putința de a li se imputa ceva, iar statul nu se poate apăra decât printr-o legislație clară, precisă.

Cele mai frecvente cazuri de evaziune în care se uzează de interpretarea favorabilă a legislației fiscale, în practica țărilor cu economie de piață, sunt:

- a) constituirea de fonduri de amortizare sau de rezervă, în quantum mai mare decât cel ce se justifică din punct de vedere economic, micșorând astfel veniturile impozabile
- b) practica unor societăți comerciale de a investi o parte din profitul realizat în achiziții de mașini și echipamente tehnice pentru care statul acordă reduceri ale impozitului pe venit, măsură care este menită să stimuleze acumularea
- c) asocierile de familie, precum și societățile oculte dintre soția și copiii întreprinzătorului și acesta; rezultatul unei asemenea manevre este impunerea

separată a acestora, repartizarea separată a veniturilor pe fiecare asociat ducând la micșorarea sarcinilor fiscale

d) venitul total al membrilor familiei poate fi împărțit în mod egal între aceștia, indiferent de contribuția fiecăruia la realizarea lui, pe această cale obținându-se o diminuare a cuantumului impozitului pe venit, care este datorat statului

e) constituirea unor depozite de păstrare și administrare de către părinți (tutore) a unor fonduri în favoarea copilului minor. În acest caz deși venitul aferent depozitului este supus impunerii, impozitul plătit este mai mic în comparație cu ceea ce s-ar datora pe venitul astfel redivizat

f) folosirea în anumite limite, a prevederilor legale cu privire a donațiilor filantropice, indiferent dacă acestea au avut loc sau nu, duce la sustragerea unei părți din veniturile realizate de la impunere

g) un contribuabil are posibilitatea să opteze pentru impozitul pe venitul persoanelor fizice, fie pe sistemul de impunere aplicabil veniturilor realizate de corporație. Optând pentru cel de al doilea regim fiscal, contribuabilul realizează o importantă sustragere din venitul impozabil deoarece sistemul de impunere al corporațiilor cuprinde numeroase facilități care duc la o substanțială reducere a sarcinilor fiscale.

h) luarea în considerare a unor facilități legale cu privire la excluderea din masa impozabilă a cheltuielilor cu munca vie, cu pregătirea profesională și practica în producție, a sumelor plătite pentru contracte de cercetare ce au ca obiect programe prioritare de interes național

i) scăderea din venitul impozabil a cheltuielilor de protocol, reclamă sau publicitate, indiferent dacă au fost făcute sau nu

j) interpretarea favorabilă a dispozițiilor legale care prevăd importante facilități pentru contribuțiile la sprijinirea activităților sociale, culturale, științifice și sportive.

Legea 12/1991 privind impozitul pe profit (M.O. nr.25 din 31.01.1991) reglementează cheltuielile care se scad din veniturile încasate în vederea diminuării profitului. Această listă a fost modificată în anexa 1, la Hotărârea guvernului nr. 804 din 30.11.1991.

Interpretarea favorabilă a acestor dispoziții ce acordă scutiri de impozit pe diferite perioade de la înființarea societății în funcție de profil a dus la înființarea unui număr deosebit de mare de societăți cu profil comercial în scopul evaziunii fiscale.

b) Evaziunea fiscală ilicită, spre deosebire de cea legală, se săvârșește prin călcarea flagrantă a legii, profitându-se de modul specific în care se face impunerea. În acest caz contribuabilul violează prescripția legală cu scopul de a se sustrage de la plata impozitelor, taxelor și contribuțiilor cuvenite statului.

Evaziunea fiscală este frauduloasă când contribuabilul, obligat să furnizeze date în sprijinul declarației în baza căreia urmează a se stabili cota impozitului, recurge la disimularea obiectului impozabil, la subevaluarea cuantumului materiei impozabile sau la folosirea altor căi de sustragere de la plata impozitului.

În general este greu să se determine toate formele de evaziune de acest gen, ele fiind practic nelimitate. În activitatea fiscală există însă forme care se regăsesc mai frecvent:

- întocmirea de declarații false
- întocmirea de documente de plăți fictive
- alcătuirea de registre contabile nereale
- nedeclararea materiei impozabile
- declararea de venituri impozabile inferioare celor reale
- executarea de registre de evidențe duble, un exemplar real și altul fictiv
 - diminuarea materiei impozabile rezultate din reducerea cifrei de afaceri prin înregistrarea în cheltuielile unității a unor cheltuieli neefectuate în realitate
 - vânzările făcute fără factură, precum și emiterea de facturi fără vânzare efectivă, care ascund operațiunile reale supuse impozitării
 - falsificarea bilanțului, ca mijloc de fraudare a fiscoi, care presupune o convenție între patron și contabilul șef, ei fiind astfel ținuți să răspundă solidar pentru fapta comisă

Micșorarea încasărilor bugetare din impozite, datorită evaziunii fiscale, este în mai multe state o problemă acută și frecventă, mărimea acestora nefiind deloc neglijabilă.

În țările cu o experiență vastă în fiscalitatea adaptată cerințelor economiei de piață, evaziunea fiscală, specifică mai ales T.V.A., poate fi întâlnită sub următoarele forme:

- frauda pe termen lung, care apare atunci când un agent economic, care și-a creat în timp o bună reputație prin comportament și rezultate, încetează brusc plățile, declarându-se în stare de faliment, după ce în prealabil a avut grijă să-și transfere profitul în altă țară;
- frauda pe termen scurt, care poate fi întâlnită atunci când o nouă întreprindere înființată înaintează organelor fiscale o cerere justificată de rambursare a T.V.A., însă după rambursare întreprinderea în cauză își încetează activitatea, iar plătitorul dispare;
- sindromul „PHOENIX”, când o firmă ce avea obligații de plată a T.V.A. se declară în stare de faliment sau se lichidează, dar apare o altă firmă cu același

director. În acest caz, organelor fiscale le revine sarcina de a încerca să incaseze impozitul de la unitatea falimentară sau lichidată;

- sindromul „COMPANIILOR MULTIPLE” apare în cazul în care sunt înregistrate mai multe firme printre care și una fantomă. Acesta din urmă solicită rambursarea taxei pe valoarea adăugată fără să fi participat la plata T.V.A. colectate, după care dispare;
- manipulările insignifiante care se concretizează în efectuarea unei serii de modificări mărunte în contabilitate, ca, de exemplu: omiterea de la însumare a unor pagini, înregistrarea repetată a unor facturi de intrare, raportare greșită, etc. Toate acestea conduc la întocmirea unui decont TVA incorect.

În ceea ce privește evaziunea fiscală în România, conform unor aprecieri ale Curții de Conturi, aceasta a înregistrat în anul 1997 un volum de 24.000 miliarde lei, iar în anul 1998 unul de aproximativ 40.000 miliarde lei. Față de PIB evaziunea fiscală reprezenta în anul 1997 circa 10%, menținându-se la același nivel și în anul următor, iar față de bugetul general consolidat al statului, reprezenta aproximativ 30% în 1997 și circa 32% în anul 1998.

În continuare sunt prezentate câteva exemple mai semnificative de manifestare a evaziunii fiscale în România.

Conform prevederilor unor acte normative fundațiile, organizațiile și asociațiile non-profit, cu caracter umanitar, social, cultural, sportiv, etc. sunt scutite de plata taxelor vamale pentru unele bunuri provenite din ajutoare și donații. Printre aceste bunuri se numără și autovehiculele. Drept urmare, în cursul perioadei 1995 – 1996 au fost introduse în țară de către numeroase asociații și fundații non-profit, în regim de scutire de taxe vamale, circa 13.500 autoturisme. În urma controalelor efectuate, în anul 1997 de către organele Ministerului Finanțelor la 689 de organizații non-profit din toată țara, a rezultat că la peste 80% din acestea au fost încălcate prevederile legale în vigoare, adică: bunurile primite sub formă de ajutoare și donații

au fost utilizate în alte scopuri decât cele prevăzute în obiectul de activitate; bunurile respective nu au fost înregistrate în patrimoniu ori au fost utilizate în interes personal sau pentru obținerea de profit. Deci, în loc ca pentru autoturismele importate să se fi plătit taxe vamale, care echivalau cu 128 mld lei, s-a ajuns ca în cazul majorității fundațiilor constituite din persoane fizice, câți membri sunt, atâtea mașini primite ca donații să existe. Deci, în acest caz, legislația imperfectă creează condiții pentru ca evaziunea fiscală să se practice „perfect legal”.

Unii agenți economici practică prețuri de livrare inferioare costurilor produselor finite și, implicit, calculează accize în raport cu prețurile respective și nu de costurile efective ale produselor, așa cum este legal. În acest caz evaziunea fiscală se realizează prin: utilizarea ca bază de calcul a accizelor datorate statului pentru băuturile alcoolice, a prețurilor de livrare negociabile cu cumpărătorul, prețuri care se situau sub nivelul costurilor cu care au fost realizate produsele; stabilirea prețului materiei prime din care s-a obținut alcoolul la fabricarea băuturilor alcoolice, sub prețul pieței.

Cele mai frecvente cazuri de sustragere a agenților economici de la plata obligațiilor către bugetul de stat se produc prin neînregistrarea în contabilitate a veniturilor realizate. O altă modalitate de evaziune la care apelează de cele mai multe ori cetățenii străini, rezidenți în România, este aceea a folosirii facturii externe falsificate, în care se înscriu prețuri mai mici decât cele reale.

Nu lipsesc din România nici firmele fantomă al căror singur scop îl reprezintă înșelăciunea și evaziunea fiscală. De obicei, aceste firme sunt întemeiate în numele unor cetățeni care nu au fost niciodată în România sau care au plecat din țară la scurt timp după înființarea lor. În numele unor astfel de firme se emit și se utilizează ordine de plată fictive prin care se sustrag sume importante cuvenite bugetului de stat sau sunt înșelate o serie de firme din alte localități. Prin apelarea la astfel de căi de realizare a evaziunii fiscale se sustrag de la bugetul de stat zeci de miliarde.

Evaziunea fiscală se întâlnește și în cazul taxelor de timbru pentru activitatea notarială. Astfel de exemplu, în cazul autentificării actelor de înstrăinare a imobilelor, nu de puține ori părțile se înțeleg ca prețul vânzării înscris în actul de vânzare – cumpărare autentificat să fie inferior celui practicat în realitate, pentru că taxa da timbru să se calculeze la un preț mai mic.

În perioada care a trecut de la introducerea taxei pe valoarea adăugată în România s-au conturat multiple forme ale evaziunii fiscale și în acest domeniu, cele mai des întâlnite fiind următoarele:

- vânzări nedeclarate, care apar cu frecvența cea mai mare și sunt de multe ori greu de descoperit. Practic, vânzările de bunuri sau prestările de serviciu se fac fără întocmirea documentelor corespunzătoare și, evident, fără înregistrări în contabilitate;
- omiterea înregistrării, când agentul economic neînregistrat beneficiază de un avantaj care nu i se cuvine, comparativ cu ceilalți comercianți concurenți, care vor solicita clienților taxa pe valoarea adăugată;
- înțelegeri între vânzători și cumpărători de a schimba bunuri sau servicii fără plată, gen barter, cu plată redusă, fără factură sau eventual cu o factură de valoare redusă;
- deducerile false, care se întâlnesc frecvent și se realizează prin întocmirea de facturi false, prin utilizarea repetată a acelorași facturi pentru deducere sau prin folosirea de facturi care se referă la cumpărări inexistente;
- erorile de înregistrare, care pot apărea la prima vedere ca inocente, au totuși, o influență destul de mare asupra taxei datorate, mai ales dacă sunt frecvente sau dacă valoarea lor este mare;
- aplicarea incorectă a cotei zero sau a scutirilor, care poate conduce la diminuarea serioasă a sumelor cuvenite bugetului de stat, mai ales dacă este asociată cu facturi false, fiindcă altfel plătitorul de T.V.A. nu are cum să profite de această practică;

- cereri de rambursare nejustificate, când se solicită rambursarea taxei aferente unor mărfuri exportate sau pentru bunuri la care legea dă drept de deducere, fără însă ca în realitate aceste operațiuni să fi fost efectuate. O situație mai des întâlnită este aceea a solicitării deducerii taxei pe valoarea adăugată, pentru același bun exportat, de către doi agenți economici, pe considerentul că documentele privind bunul respectiv au circulat prin mai multe societăți comerciale.

Evaziunea fiscală este rezultatul logică a defectelor și inadvertențelor unei legislații imperfecte și rău asimilate, a metodelor și modalităților defectuoase de aplicare, precum și neprevederii și nepricerii legiuitorului a cărei fiscalitate excesivă este tot așa de vinovată ca și cei pe care îi provoacă prin aceasta la evaziune. Când sarcinile fiscale apasă prea greu asupra unei materii impozabile, acesta tinde să evadeze. Este o specie de “reflex economic” care face să dispară capitalurile pe care fiscalul ține să le impună prea mult. “Un impozit excesiv pune pe fugă materia impozabilă”.

Amenzile fiscale nu-l vor determina pe contribuabil să declare exact veniturile pe care le are, ci îl vor determina să ia o serie de precauții mai minuțioase, pentru a se sustrage de la obligațiile sale față de stat.

Exista o psihologie a contribuabilului de a nu plăti decât ceea ce nu poate să nu plătească. Natura omenească are întotdeauna tendința să pună interesul general în urma interesului particular; ea este înclinată să considere impozitul mai mare ca un prejudiciu. Este acest spirit de a se sustrage de la obligațiile față de fisc, e un sentiment colectiv de amoralitate fiscală, sentiment mai puternic și mai viu manifestat în păturile orășenești, agravat de o strâmtă și egoista înțelegere a datorii sociale.

În condițiile economiei de piață, organele fiscale se confruntă cu un fenomen evazionist ce ia proporții de masă, din cauza tendinței de a fi sustrate de sub incidența legii venituri cât mai substanțiale. Proliferarea faptelor ilegale, îndeosebi a celor din domeniul economico-financiar, este o consecință a unor imperfecțiuni ale legislației sau a lipsei unor reglementări. În perioada tranziției la economia de piață, lacunele legislative sunt mai evidente.

Lipsa unor reglementări legale, în condițiile în care capitalul de stat a suferit modificări esențiale în favoarea capitalului privat, creșterea și diversificarea numărului de agenți economici, cărora le revin obligații fiscale, au creat posibilitatea sustragerii de la plata impozitelor, taxelor și a altor sume datorate statului, pentru majoritatea agenților economici nou înființați. Creșterea alarmantă a cazurilor de neevidențiere corectă a operațiunilor economice, înregistrările fictive în contabilitate, înființarea unor firme având ca scop efectuarea unei singure operațiuni comerciale de amploare neînregistrată în evidențe, și apoi abandonate în totalitate, distrugerea

intenționată de documente, diminuarea procentului de adaos comercial practicat, folosirea unor evidențe duble, întocmirea și prezentarea de date nereale în bilanțuri și în balanțe, ascunderea unor activități comerciale, nedeclararea sucursalelor, filialelor, punctelor de lucru, a depozitelor și magaziilor, prezentarea de documente false la operațiunile de import-export, au făcut necesară luarea unor măsuri ferme de stopare a fenomenului de evaziune fiscală.

În mod nemijlocit ea este determinată de atitudinea agenților economici și persoanelor fizice care activează pe teritoriul României, față de îndeplinirea obligațiilor de plată a impozitelor, taxelor, contribuțiilor și altor sume datorate statului, ca urmare a activităților economice care generează venituri supuse impozitării. Acestei atitudini a agenților economici i se adaugă și faptul că în mod nejustificat, unele unități bancare, prelevându-se de secretul bancar, au refuzat categoric să comunice organelor de control date privind disponibilitățile bănești aparținând agenților economici controlați și dinamica acestora.

Evaziunea fiscală a devenit un fenomen omniprezent în plan economic și social. Amploarea pe care a luat-o evaziunea fiscală este îngrijorătoare deoarece în lipsa măsurilor de combatere poate atenta în viitor la stabilitatea economiei naționale.

În plan economic o situație echilibrată a bugetului de stat ar conduce la echilibrarea macroeconomică și la asigurarea condițiilor unei dezvoltări economice.

Pentru combaterea evaziunii fiscale nu este necesar să se impună niște sancțiuni drastice, ci ar trebui realizat un control fiscal eficient, un sistem legislativ viabil și poate în primul rând o educație fiscală a cetățenilor.

Legile fiscale trebuie să fie simple, clare, precise și relativ stabile, să se facă o deosebire între cazurile când legile sunt încălcate cu intenție de fraudă sau când sunt încălcate din culpă, din neglijență, sau din cauze independente de voința contribuabilului. Este necesar să se reorganizeze controlul și verificările fiscale, să se elaboreze de către B.N.R. norme clare cu privire la condițiile ce trebuie îndeplinite și documentele ce trebuie prezentate de persoanele fizice.

Țara noastră a avut unul dintre cele mai bune coduri de procedură fiscală, dar care a fost abrogat de regimul de dictatură instaurat după cel de al doilea Război Mondial.

Bibliografie

Iulian Văcărel și colectivul - "Finanțe Publice", Editura Didactică și Pedagogică, București 1992

Dan Drosu Șaguna – "Drept financiar și fiscal", Editura Oscar Print, București 1994

Nicolae Hoanță – "O cheie de control pentru depistarea evaziunii fiscale la TVA", revista "Impozite și taxe" nr.5, mai 1997, pg. 24

Tatiana Moșteanu – “Presiunea fiscală”, revista “Impozite și taxe”, nr.5, mai 1997, pg. 63

Dorin Clocotici, Gh. Gheorghiu – “Dolul, fraudă și evaziunea fiscală”, Editura Luminalex, București 1996

Dorin Clocotici, Gh. Gheorghiu – “Evaziunea fiscală”, Editura Luminalex, București 1996

Legea 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale (M.O. nr.299/24.10.1994)